

Information about 'the oppression texts'

Voordat we beginnen met de toelichting op de eerste zogenoemde 'Oppression-tekst' - 072 *Art Shows the Evil of Nazi and Soviet Oppressive Tendencies* - geven we eerst een uitleg over de zogenoemde 'Oppression-bronnen' en de daaruit voortvloeiende 'Oppression-teksten'.

In dit corpus wordt onder een Oppression-bron verstaan: een manuscript of typoscript met het woord 'Oppression' of 'Oppressive' in de titel.

Hoe deze bronnen in het Holtzman Deposit zijn gearchiveerd, toont onderstaand overzicht.

Overzicht Oppression-bronnen in het Holtzman Deposit	
Box 2 folder 40 – Titel folder: 'Art Shows the Evil of Nazi and Soviet Oppression (1940)':	
- no.40a	[manuscript] Titel: 'Art Shows the Evil of Nazi and Soviet Oppressive Tendencies'
- no.40b	[typoscript] Titel: 'Great Facts of Oppression'
- no.40c	[typoscript] Titel: 'On Oppression of Art by the Dictators'
Box 2 folder 41A – Titel folder: 'Liberation from Oppression in Art and Life (1940)':	
- no.41Aa	[typoscript] Titel: 'Liberation from Oppression in Art and Life'
- no.41Ab	[typoscript] Titel: 'Oppression in art and life'
Box 2 folder 41B – Titel folder: 'Liberation from Oppression in Art and Life (1940)':	
- no.41Ba	[manuscript] Titel: 'Plastic Art Shows the Evil of Oppression'
- no.41Bb	[manuscript] Titel: 'The liberation from Oppression in Art and Life'
-	[typoscript] [zonder titel]
- no.41Bc	[manuscript] Titel: 'Oppression in Art and Life'
- no.41Bd	[typoscript] Titel: 'Art and Life Towards the Liberation from Oppression'
Box 5 (nr. 8b) folder 38+40:	
- no.38+40	[manuscript] Titel: 'Tragic's Oppression'
Box 5 (nr. 9) folder J3:	
- no.J3	[manuscript] Titel: 'Oppression through Art itself'
Box 5 (nr. 9) folder 25:	
- no. 25	[manuscript] Titel: 'Life and Art towards liberalism of oppression'
Box 7 folder 58:	
- no.58a	[manuscript] Titel: 'The Liberation from Oppression in Plastic Art and in Life'
- no.58b	[transcriptie] Titel: 'The Liberation from Oppression in Plastic Art and in Life'

De folders '41Bb' en '41Bc' vragen om een nadere uitleg, omdat gebleken is dat deze twee mappen meerdere bronnen bevatten; de overige archiefmappen bevatten één bron.

In '41Bb' zijn twee bronnen aanwezig; manuscript '41Bb' en typoscript '41Bb'. De tekst van het manuscript en de tekst van het typoscript - zal later blijken - vullen elkaar aan. Om identificatie te veremakkelijken voegen we aan de codering een nummer toe: het manuscript in map '41Bb' wordt in het vervolg aangeduid met '41Bb[1]' en het typoscript met '41Bb[2]'.

In '41Bc' kunnen we - omdat de inhoud van de bronnen en de paginanummeringen niet op elkaar aansluiten - acht afzonderlijke teksten onderscheiden. Om identificatie te vergemakkelijken, hebben wij de bronnen een nummer tussen vierkante haken gegeven. Overigens zijn er twee teksten - '41Bc[1]' en '41Bc[2]' - die zich aan beide zijden van één bron bevinden.

In archiefmap '41Bc' bevinden zich de volgende acht teksten in de vorm van zeven manuscripten en één typoscript:

41Bc[1]	een kort manuscript met de titel 'Oppression in Art and Life'; de bron telt één 'verlengd' schrijfblokblad (46,4 x 20,3 cm (18¼ x 8 inch)), dat rechtsboven genummerd is ('1').
41Bc[2]	een notitie van één zin op de achterkant van manuscript '41Bc[1]'.
41Bc[3]	een manuscript zonder titel; de bron telt 17 bladzijden, die linksboven zijn genummerd ('8' t/m '24'); doorslagpapier 25,4 x 20,3 cm (10 x 8 inch) (eerste pagina verlengd: 30,5 x 20,3 cm (12 x 8 inch)), afgewisseld met schrijfblokbladen (24,8 x 19,7 cm (9¾ x 7¾ inch)).
41Bc[4]	een manuscript zonder titel; acht schrijfblokbladen (25,4 x 20,3 cm (10 x 8 inch)), die rechtsboven genummerd zijn ('17' t/m '22').

- 41Bc[5] een netversie van '41Bc[4]' met de titel: 'Arts Content Showing the Evil of All Oppression'; de bron telt vier bladzijden, die rechtsboven zijn genummerd ('7' t/m '10'); doorslagpapier (25,4 x 20,3 cm (10 x 8 inch)), enkelzijdig beschreven¹.
- 41Bc[6] een kort manuscript zonder titel; één ongenummerde pagina (20,3 x 15,9 cm (8 x 6¼ inch)).
- 41Bc[7] een kort typoscript zonder titel met handmatige correcties; één ongenummerde pagina op doorslagpapier (25,4 x 20,3 cm (10 x 8 inch)); de tekst op de bron is niet verwant met een andere 'Oppression-bron', maar met [104] *Plastic Art: Reflex of Reality*.
- 41Bc[8] een manuscript zonder titel; één schrijfblokblad (24,8 x 19,7 cm (9¾ x 7¾ inch)), dat rechtsboven is genummerd ('16a').

Twee groepen Oppression-bronnen: verwant en afzonderlijk

Op grond van de tekstuele inhoud verdelen we de Oppression-bronnen in twee groepen: De eerste groep noemen we 'Verwante Oppression-bronnen'. Verwant, omdat delen van deze teksten met elkaar overeenkomen en deze teksten tezamen een bepaalde tekstontwikkeling laten zien. De tweede groep noemen we de 'Afzonderlijke Oppression-bronnen'. Afzonderlijk, omdat deze teksten geen tekstuele verwantschap vertonen met welke andere Oppression-bron dan ook.

Groep 1: *Verwante Oppression-bronnen*

Tot de zogenoemde verwante bronnen behoren de manuscripten: '40a', '41Ba', '41Bb[1]', '41Bc[1]', '41Bc[3]', '41Bc[4]', '41Bc[5]', '58a' en de typoscripten '40b', ('40c'), '41Aa', '41Ab', '41Bb[2]', '41Bd', ('58b')².

Na bestudering van Mondriaans brieven rond 1940 zijn we tot de conclusie gekomen dat manuscript '40a+41Bc[4]' de tekst is waarmee Mondriaan begint met het schrijven over 'Oppression'. Hij verwijderd de laatste pagina's uit het manuscript ('41Bc[4]') en gaat alleen verder met '40a'. Van '41Bc[4]' maakt hij nog wel een netversie: '41Bc[5]' met als titel *6 Arts Content Showing the Evil of All Oppression*. (De '6' in de titel wijst waarschijnlijk op een hoofdstuknummer.) Met '41Bc[5]' stopt deze tak van de tekstontwikkeling. Een hoofdstuk met een dergelijke titel komt verder niet meer voor in de verwante Oppression-teksten.

Vervolgens blijkt '41Bc[3]' een volgende versie van '40a'; dit is te zien aan de correcties in '40a', die in '41Bc[3]' in de lopende tekst zijn doorgevoerd. We presenteren '40a' als [072] *Art Shows the Evil of Nazi and Soviet Oppressive Tendencies* en '41Bc[3]' als (gedeelte van) [074] *Plastic Art Shows the Evil of Oppression*.

De overige manuscripten '41Ba', '41Bb[1]', '41Bc[1]' en '58a' zijn onvoltooid:

- '41Ba' heeft tekstuele verwantschap met een gedeelte van de typoscripten '40b', '41Ab' en '41Bb[2]';
- '41Bb[1]' is een volgende versie van manuscript '41Bc[1]'; de correcties in '41Bc[1]' zijn in de lopende tekst van '41Bb[1]' doorgevoerd; deze beide manuscripten vertonen weer verwantschap met een gedeelte van het typoscript '41Aa';
- '58a' heeft tekstuele verwantschap met een toevoeging in het manuscript '41Bb[1]', maar '58a' is door Mondriaan in zijn geheel doorgehaald en speelt dus verder geen rol van betekenis in de tekstontwikkeling.

De typoscripten '41Ab', '41Bb[2]' en '40b' hebben hetzelfde typewerk als basis, waarbij '41Ab' het 'bovenvel'³ is en '41Bb[2]+40b' de 'doorslag'⁴. De pagina's 7 en 8 zijn uit '41Bb[2]' verwijderd; deze twee

---

¹ Vermoedelijk maakten de manuscripten '41Bc[4]' en '41Bc[5]' oorspronkelijk deel uit van manuscript '40a'; zie tekst [072].

² Zie even verderop: Schema 1. (De typoscripten '40c' en '58b' blijven buiten beschouwing, omdat deze zeer waarschijnlijk na Mondriaans dood door Holtzman vervaardigd.)

³ Een 'doorslag' is een kopie, die door middel van carbonpapier op de typemachine gelijktijdig met het origineel is vervaardigd. Het 'bovenvel' is het bovenste vel, het 'originele' typoscript.

pagina's beslaan één hoofdstuk: 'Great Facts of Oppression' ⁵. De archiefvormer heeft de verwijderde pagina's opgeborgen in map '40b'. Waarschijnlijk achtte Mondriaan dit hoofdstuk niet meer ter zake doende of overbodig. Dit laatste blijkt uit het feit dat in het verdere verloop van de tekstontwikkeling van verwante Oppression-bronnen dit hoofdstuk niet meer voor komt ⁶.

De vraag rijst: welk manuscript is nu de basis geweest voor het typoscript '41Ab' en de doorslag '41Bb[2]+40b'? Met andere woorden: welk manuscript heeft Mondriaan als eerste laten uittypen?

Bij het vergelijken van de teksten van de manuscripten en typoscripten blijkt dat de manuscripten '41Ba' (pagina 1 t/m 7) en '41Bc[3]' (pagina 8 t/m 24) zijn overgetypt. Dit is te zien aan de correcties die in de lopende getypte tekst van '41Ab' zijn doorgevoerd. In dit corpus is de oorspronkelijke samenstelling van het manuscript hersteld ('41Ba+41Bc[3]') en in bewerkte versie gepresenteerd als [074] *Plastic Art Shows the Evil of Oppression* [1].

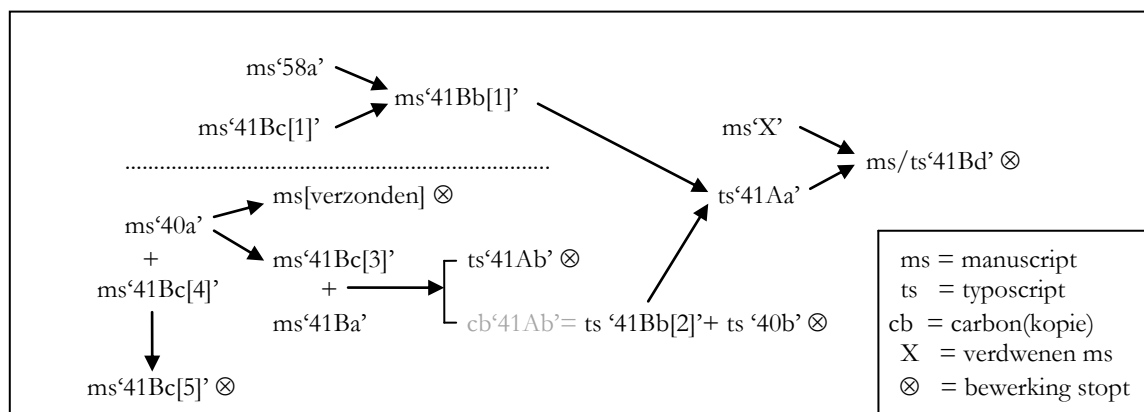
Mondriaan heeft typoscript '41Ab' gelaten voor wat het was en is via de doorslag '41Bb[2]+40b' verder gegaan met het bewerken van de tekst. Het hoofdstuk 'Great facts of Oppression' ('40b') heeft hij verwijderd. De eerste pagina van '41Bb[2]+40b' heeft hij verknipt en een strook daarvan op pagina 2 geplakt; de rest van de oorspronkelijke pagina 1 is niet gevonden, maar er is een handgeschreven nieuwe eerste pagina ingevoegd ('41Bb[1]' ⁷). We presenteren de bewerkte typoscripten '41Ab' en '41Bb[1]+41Bb[2]' respectievelijk als [075] *Oppression in art and life* en [094] *The liberation from Oppression in Art and Life*.

Het typoscript '41Bb[1]+41Bb[2]' heeft hij opnieuw uit laten typen tot een typoscript: '41Aa'. Dit is te zien aan de handmatige verbeteringen in '41Bb[2]' die zijn doorgevoerd in de lopende getypte tekst van '41Aa'. Het bewerkte typoscript '41Aa' wordt in dit corpus gepresenteerd als [095] *Liberation from Oppression in Art and Life*.

Nog steeds is Mondriaan niet tevreden over zijn tekst. Hij laat typoscript '41Aa' samen met een aanvulling (manuscript 'X') opnieuw uittypen tot een volgend typoscript: '41Bd'. We presenteren het bewerkte '41Bd' als [096] *Art and Life Towards the Liberation from Oppression*.

De hierboven gebruikte aanduiding 'manuscript X' vereist een nadere toelichting. Aan het begin van '41Bd' is - in vergelijking met '41Aa' - anderhalve getypte en één en een kwart geschreven pagina toegevoegd. Van het getypte gedeelte zal een manuscript hebben bestaan; Mondriaan zal immers degene die '41Bd' heeft uitgetypt een manuscript gegeven hebben. Een dergelijk manuscript is niet gevonden in het Holtzman Deposit en dit 'verdwenen' manuscript wordt door ons - ter verduidelijking van de tekstontwikkeling - aangeduid als 'manuscript X'.

Het volgende schema toont schematisch de ontwikkeling van en het verband tussen de verwante Oppression-bronnen:

In dit schema is goed te zien dat de tekstontwikkeling uiteindelijk uitmondt in het typoscript '41Bd'. Van de Oppression-bronnen dient '41Bd' dan ook zonder meer te worden gepresenteerd. Maar ook de presentatie van de tussenfasen is van belang. In de eerste plaats omdat de tussenfasen inzicht geven in de

⁴ '41Ab' heeft een zwarte typeletter; '41Bb[2]' heeft een blauwe carbonletter.

⁵ Voor de tekst van typoscript '40b' en de correcties van Mondriaan, Digital Appendix: Supplements 094-2 Greats facts of Oppression (typoscript '40b').

⁶ Zie even verderop: 'Overzicht van de hoofdstukken in de 'Oppression-bronnen'.

⁷ '41Bb[1]' is een latere versie van '41Bc[1]'.

tekstontwikkeling. In de tweede plaats omdat Mondriaan blijkbaar veel belang hechtte aan deze tussenfasen, want hij heeft ze tot aan zijn dood zorgvuldig bewaard. Om recht te doen aan deze handelwijze, presenteren wij in dit corpus alle tussenfasen van de verwante Oppression-teksten. Overigens worden alleen de volledige tussenfasen gepresenteerd.

Het allereerste manuscript '40a', het laatste typoscript ('41Bd') en de volledige tussenfasen ('41Bc[3]+41Ba', '41Ab', '41Bb[1]+ 41Bb[2]', '41Aa') worden als volgt gepresenteerd:

- '40a+41Bc[4]' als: 072 *Art Shows the Evil of Nazi and Soviet Oppressive Tendencies*;
- '41Bc[5]' als: 073 *Arts Content Showing the Evil of All Oppression*;
- '41Bc[3]+41Ba' als: 074 *Plastic Art Shows the Evil of Oppression*;
- '41Ab' als: 075 *Oppression in art and life*;
- '41Bb[1]+ 41Bb[2]' als: 094 *The liberation from Oppression in Art and Life*;
- '41Aa' als: 095 *Liberation from Oppression in Art and Life*;
- '41Bd' als: 096 *Art and Life Towards the Liberation from Oppression*.

Wat betreft de tussenfasen is het van belang om onderscheid te maken tussen de 'grondlaag' en de 'correctielaag' van een manuscript of typoscript. Het komt bij Mondriaan zelden voor dat een bron alleen maar een 'grondlaag' kent. In zijn drang tot perfectie is een bron zonder correcties ondenkbaar. Bij de presentatie van de tussenfasen zal dan ook altijd de bewerkte (gecorrigeerde) bron getoond worden.

De publicaties van de verwante Oppression-bronnen

Tijdens Mondriaans leven zijn geen Oppression-teksten gepubliceerd; pas na zijn dood (1 februari 1944) zijn verschillende publicaties uitgekomen. Er volgt nu eerst een overzicht van de publicaties⁸, daarna gaan we dieper in op de herkomst en de inhoud van de publicaties.

- [1945] 'Liberation from Oppression in Art and Life'.
In: *Plastic Art and Pure Plastic Art 1937, and other essays 1941-1943*, 1945: 38-48⁹.
- [1981] 'Art Shows the Evil of Nazi and Soviet Oppressive Tendencies'.
In: tentoonstellingscatalogus 'Zeichnungen. Aquarelle. New Yorker Bilder'. Staatgalerie Stuttgart, 1981: 29-33.
- [1986]^I 'Art Shows the Evil of Nazi and Soviet Oppressive Tendencies'.
In: *The New Art - The New Life. The Collected Writings of Piet Mondrian*, 1986: 320-322.
- [1986]^{II} 'Liberation from Oppression in Art and Life'.
In: *The New Art - The New Life. The Collected Writings of Piet Mondrian*, 1986: 322-330.
- [1986]^{III} 'The Liberation from Oppression in Plastic Art and in Life'.
In: *The New Art - The New Life. The Collected Writings of Piet Mondrian*, 1986: 377.
- [1986]^{IV} 'Life and Art Towards Liberation of Oppression'.
In: *The New Art - The New Life. The Collected Writings of Piet Mondrian*, 1986: 377-378¹⁰.

De herkomst van de inhoud van de publicaties:

[1945] De publicatie van 'Liberation from Oppression in Art and Life' telt een inleiding en drie hoofdstukken. De inleiding heeft geen titel, de drie hoofdstukken wel: 'The Art of the Past and Modern Art', 'Art and Life Need Freedom' en 'The Real Content of Art'. Op een aantal grammaticale wijzigingen en kleine toevoegingen na volgt de publicatie de tekst van typoscript '41Aa'.

[1981] In feite is de publicatie van 1981 'Art Shows the Evil of Nazi and Soviet Oppressive Tendencies' dezelfde als de publicatie van 1945, maar heeft Holtzman aan de publicatie van 1945 twee hoofdstukken laten voorafgaan: 'Introduction' en 'The Facts. Art Killed'. De twee hoofdstukken zijn afkomstig van de manuscripten '40a' ('Introduction') en '41Bc[3]' ('The Facts. Art Killed'). In vergelijking met de manuscripten heeft Holtzman in de publicatie van 1981 veel grammaticale en syntactische wijzigingen aangebracht. Overigens heeft Holtzman in de publicatie van 1981 een gedeelte van de 'Introduction' van manuscript '40a' weggelaten. Waarom niet de gehele 'Introduction' van '40a' is

---

⁸ Publicaties van vertalingen en fragmenten zijn achterwege gelaten.

⁹ Herdrukken van *Plastic Art and Pure Plastic Art 1937, and other essays 1941-1943: Piet Mondrian* in 1947, 1951 en 2008.

¹⁰ Herdrukken van *The New Art - The New Life. The Collected Writings of Piet Mondrian* in 1987 en 1993.

gepubliceerd is niet bekend. Van manuscript '40a' is ook de titel afkomstig van de publicatie van 1981 ('Art Shows the Evil of Nazi and Soviet Oppressive Tendencies').

[1986]ⁱ⁺ⁱⁱ In de publicatie van 1986 (*The New Art - The New Life*) heeft Holtzman die van 1981 weer in tweeën gesplitst. De eerste twee hoofdstukken van 1981 ('Introduction' en 'The Facts. Art Killed') zijn ondergebracht onder de titel: 'Art Shows the Evil of Nazi and Soviet Oppressive Tendencies'. De resterende hoofdstukken - in feite dus de publicatie van 1945 - hebben weer de titel van 1945 gekregen: 'Liberation from Oppression in Art and Life'. Ook hier ontbreekt evenals in de publicatie van 1981 een gedeelte van de 'Introduction'.

[1986]ⁱⁱⁱ 'The Liberation from Oppression in Plastic Art and in Life' is in *The New Art - The New Life* opgenomen in het hoofdstuk 'A Folder of Notes' onder het kopje '[Oppression]'. De tekst van 'The Liberation from Oppression in Plastic Art and Life' is afkomstig van manuscript '58'.

[1986]^{iv} 'Life and Art towards Liberation of Oppression' is in *The New Art - The New Life* ook opgenomen onder het kopje '[Oppression]' (in 'A Folder of Notes'). De tekst is afkomstig van manuscript '25'.

Samenvattend concluderen we dat de reeds verschenen Oppression-publicaties zijn ontstaan uit de manuscripten '40a', '41Bc[3]', '25', '58' en het typoscript '41Aa'.

Dit corpus presenteert de verwante Oppression-bronnen: '40a', '41Bc[3]', '41Ab', '41Bb[2]', '41Aa', '41Bd' als volgt:

Overzicht van de verwante Oppression-bronnen en de presentatie in dit corpus	
manuscript /typoscript:	in dit corpus:
manuscript '40a+41Bc[4]'	072 <i>Art Shows the Evil of Nazi and Soviet Oppressive Tendencies</i>
manuscript '41Bc[5]'	073 <i>Arts Content Showing the Evil of All Oppression</i>
manuscript '41Bc[3]+41Ba'	074 <i>Plastic Art Shows the Evil of Oppression</i>
typoscript '41Ab'	075 <i>Oppression in Art and Life</i>
typoscript '41Bb[1]+41Bb[2]'	094 <i>The liberation from Oppression in Art and Life</i>
typoscript '41Aa'	095 <i>Liberation from Oppression in Art and Life</i>
typoscript '41Bd'	096 <i>Art and Life Towards the Liberation from Oppression</i>

Groep 2: Afzonderlijke Oppression-bronnen

Tot de afzonderlijke Oppression-bronnen behoren de manuscripten: '41Bc[2]', '41Bc[6]', '41Bc[8]', '38+40', 'J3', '25' en het typoscript '41Bc[7]'. De presentatie in dit corpus is als volgt:

- Manuscript '38+40' (*Tragic's Oppression*) wordt gepresenteerd als hoofdstuk in:
126 *Art and Daily Life*.
- Manuscript 'J3' wordt gepresenteerd als:
123 *Oppression through Art it self*.
- Manuscript '25' is een korte notitie op een gebruikte envelop. Deze losse notitie wordt in dit corpus gepresenteerd bij:
103 [*Notes (1938-1943)*].
- Typoscript '41Bc[7]' is een kort fragment; de inhoud van de tekst is verwant met de tekst *Plastic Art: Reflex of Reality*. Typoscript '41Bc[7]' is dan ook ondergebracht bij deze tekst:
104 *Plastic Art: Reflex of Reality*.
- De overige manuscripten uit map '41Bc' (te weten: '41Bc[2]', '41Bc[6]' en '41Bc[8]') worden gepresenteerd bij:
074a [*Notes in folder '41Bc'*].

Dit corpus presenteert de afzonderlijke Oppression-bronnen: '41Bc[2]', ('41Bc[4]'), '41Bc[5]', '41Bc[6]', '41Bc[8]', '38+40', 'J3', '25' als volgt:

Overzicht van de afzonderlijke Oppression-bronnen en de presentatie in dit corpus	
manuscript /typoscript:	in dit corpus:
ms. '41Bc[2]', '41Bc[6]' en '41Bc[8]'	074a [<i>Notes in folder '41Bc'</i>]
manuscript 'J3'	123 <i>Oppression through Art it self</i> .
manuscript '25'	in: 103 [<i>Verspreide fragmenten en notities (1938-1943)</i>].

De hoofdstukken van de Oppression-bronnen

In de Oppression-bronnen komen dezelfde hoofdstukken voor. Waarbij opgemerkt, dat in sommige bronnen alle hoofdstukken aanwezig zijn en in andere slechts één of twee. Ook de inhoud van de hoofdstukken is niet altijd gelijk.

Overzicht van de hoofdstukken in de Oppression-bronnen en in de publicaties							
Titels van hoofdstukken →		[1] Introduction	[2] The Facts Art Killed ----- Great Facts of Oppression	[3] Oppression in Art and Life	[4] (The) Art of the Past and Modern Art	[5] Art and Life Need(s) Freedom	[6] Art's (Arts) Real Content ----- The Real Content of Art ----- Arts Content Showing the Evil of All Oppression
Afzonderlijke bronnen & verwante bronnen (verwant = gearceerd) ↓							
40a	manuscript	■	■		■	■	■
40b	typoscript		■				
40e ¹¹	typoscript	■	■		■	■	■
41Aa	typoscript	■		■	■	■	■
41Ab	typoscript	■	■		■	■	■
41Ba	manuscript	■	□				
41Bb[1]	manuscript	■					
41Bb[2]	typoscript	■			■	■	■
41Bc[1]	manuscript	■					
41Bc[2]	manuscript						
41Bc[3]	manuscript		■		■	■	■
41Bc[4]	manuscript						■
41Bc[5]	manuscript						■
41Bc[6]	manuscript						
41Bc[7]	manuscript						
41Bc[8]	manuscript						
41Bd	typoscript	■		■	■	■	■
38+40	manuscript						
]3	manuscript						
25	manuscript						
58a	manuscript	■					
58b ¹²	typoscript	■					
publ.1945 ¹³	publicatie	■			■	■	■
publ.1981 ¹⁴	publicatie	■	■		■	■	■
publ.1986 ¹⁵	publicatie	■	■		■	■	■
publ.1986 ¹⁶	publicatie						
publ.1986 ¹⁷	publicatie						

■ = hoofdstuk komt met titel voor in bron

■ = titel van hoofdstuk ontbreekt, maar (gedeelte van) de tekst van het hoofdstuk komt voor in bron

□ = titel van hoofdstuk wel genoemd, maar tekst beslaat slechts enkele regels

De verwante Oppression-bronnen zijn gearceerd.

Tot zover dit vooraf over de Oppression-bronnen en de presentaties daarvan.

¹¹ Typoscript '40e' is zeer waarschijnlijk na Mondriaans dood vervaardigd.

¹² Typoscript '58' is zeer waarschijnlijk na Mondriaans dood vervaardigd.

¹³ Piet Mondrian. 'Liberation from oppression in art and life'. In: *Plastic Art and Pure Plastic Art*. 1945: 37-48, en in: *The New Art - The New Life. The Collected Writings of Piet Mondrian*. 1986: 322-330.

¹⁴ Piet Mondrian. 'Art Shows the Evil of Nazi and Soviet Oppressive Tendencies'. In: tent.cat. Stuttgart, 1981: 29-33.

¹⁵ Piet Mondrian. 'Art Shows the Evil of Nazi and Soviet Oppressive Tendencies'. In: *The New Art - The New Life. The Collected Writings of Piet Mondrian*. Boston, 1986: 320-332.

¹⁶ Piet Mondrian. 'The Liberation of Oppression in Plastic Art and Life'. In: *The New Art - The New Life. The Collected Writings of Piet Mondrian*. Boston, 1986: 377 (manuscript '58').

¹⁷ Piet Mondrian. 'Life and Art towards Liberation of Oppression'. In: *The New Art - The New Life. The Collected Writings of Piet Mondrian*. Boston, 1986: 377-378 (manuscript '25').